

e-ISSN: 2619-9114

June / Haziran 2024, Volume / Cilt 8, Issue / Sayı 1

NECİP KİLANİ'NİN EDEBÎ ÜSLUBU:

***HARETÜ'L-YEHUD DEMÜN Lİ-FATİRİ SAHYUN ESERİ
BAĞLAMINDA***

**Style In Literary Texts In The Example of Najeeb Al-Kilani's Novel
*Haratü'l-Yehud Demün Li Fatiri Sahyun***

Beyza Nur KORKMAZ

Yüksek Lisans Öğr., Ankara Yıldırım
Beyazıt Üniversitesi (Arap Dili ve
Belagati)
beyzanur.korkmaz@yaani.com
orcid.org/0009-0006-2937-6919

Abdullah HACİBEKİROĞLU

Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt
Üniversitesi, (Arap Dili ve Belagati)
ahacibekiroglu@aybu.edu.tr
orcid.org/0000-0002-1495-9728

Article Information / Makale Bilgisi

Citation / Atıf: Korkmaz, Beyza Nur - Hacibekiroğlu, Abdullah. "Necip Kilani'nin Edebî Üslubu: Haretü'l-Yehud Demün li-Fatiri Sahyun Eseri Bağlamında". *Batman Akademi Dergisi* 8/1 (Haziran 2024), 81-93

Doi: <https://doi.org/10.58657/batmanakademi.1479135>

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 07.05.2024

Accepted / Kabul Tarihi: 24.06.2024

Published / Yayın Tarihi: 30.06.2024

Pages / Sayfa: 81-93

Plagiarism / İntihal:

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Öz: Bu makale, İslami edebiyatın öncülerinden kabul edilen Necip Kilani'nin *Haretü'l-Yehud Demün li-Fatiri Sahyun* isimli eseri bağlamında yazarın edebî üslubunu konu edinmiştir. Kuşkusuz her edibin üslubu, yaşayış biçimini, felsefi ve kültürel birikimini, hayata bakışını ve ruhsal yapısını yansıtmaktadır. Tıpkı Modern Mısır edebiyatçılarından biri olan Necip Kilani'nin bu eserinde olduğu gibi... Kitap, Yahudilerin Fısıh Bayramında özel gücüne inandıkları Hristiyan kanıyla hazırlamak istedikleri bir çörek için Hristiyan bir din adamını öldürmeleriyle başlar. Roman, içerisindeki olayın gerçekliğinden ötürü belgesel roman özelliğini de taşımaktadır. Dolayısıyla içeriğindeki olayların ilmi niteliği de vardır. Lakin eseri okuduğumuzda olayı anlatış türünde edebî üslubun da sıkça hâkim olduğunu görürüz. Çalışmanın hedefi, yazarın ele alınan bu eserindeki üslubunu ortaya koymaktır. Çalışmanın ilk bölümünde üzerinde durulan kavramların anlamı ve muhtevası hakkında, ikinci bölümünde ise yazar hakkında kısaca bilgi verilmiş ve son olarak üçüncü bölümünde eserden örneklerle yazarın üslubu üzerinde durulmuştur. Böylelikle yazarın hayata bakışının ve kullandığı tekniklerin üslubu üzerindeki etkisi örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı, Necip Kilani, Üslup, Roman, Haretü'l-Yehud.

Abstract: This article is written on the author's style in *Harat al-Yehud Demün li Fatiri's-Sahyun*, a work of Najeeb Al-Kilani, who is considered one of the pioneers of Islamic literature. Great writers, authors and poets have their own unique styles. And the style of each writer reflects his way of life, his philosophical and cultural background, his view of life and his spiritual structure in his language. Just like in this work of Najeeb Al-Kilani, one of the modern Egyptian writers... The book begins with the Jews killing a Christian clergyman for a doughnut they want to prepare with Christian blood, which they believe to have special power on the Passover holiday. Due to the reality of the events in the novel, it also has the feature of a documentary novel. Therefore, the events in its content also have a scientific nature. However, when we read the novel, we see that the literary style is often dominant in the narration of the event. The aim of the study is to reveal the author's style in this study. In the first part of the study, information is given about the meaning and content of the concepts emphasised, in the second part, the author is briefly mentioned about the author and finally, in the third part, the author's style is emphasised with examples from the novel. In this way, the effect of the author's view of life and spiritual structure on his style is revealed with examples.

Keywords: Arabic Literature, Najeeb Al-Kilani, Style, Novel, Expression Techniques.

Giriş

Bir yazarın ortaya koyduğu eser, özgün yönleri açısından incelenirken birtakım adımlar takip edilerek değerlendirmeye tabi tutulur. Bu adımlar; tema ve konu, tarz ve üslup, karakterler, konu işlenişi, mekân, zaman, ana mesaj, duygusal etki, kültürel bağlam ve yenilikçilik gibi adımlardır. Daha ayrıntılı bilgi için Berna Moran'ın *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* adlı eserine bakılabilir.¹ Bu çalışmada ise sıkça işlenen anlatım türleri ışığında Necip Kilani'nin *Haretü'l-Yehud Demün li-Fatiri Sahyun* eserinde işlenen anlatım tekniklerinden yola çıkılarak metinden alınan bazı örneklerle yazarın üslubu üzerine inceleme yapılmıştır.

Kişiyeye has özel bir anlatım tarzı olan üslup, yazarın olayları kendi cümleleriyle kendisine özel bir yöntemle anlatmasıdır. Dolayısıyla her üslupta, onu ortaya koyanın düşünce yapısı, yaşam tarzı, ruhsal hâli vardır. Bu hususlar ise üslubun, yazardan yazara değişmesinin sebeplerindedir.

Edebiyatın subjektif doğası gereği her okuyucu ve eleştirmen eseri edebi olması bakımından özellikleri farklı şekillerde değerlendirebilmektedir. Bu durumu göz önünde bulundurarak bir eserin edebî değerini belirleyen asıl araçların; dil, üslup, özgünlük, estetik, duygusal ve zihinsel etki, zamanın ötesinde olma gibi öğelerin olduğu söylenilebilir. Bu nedenle bir edebî eserin neyi anlattığı kadar nasıl anlattığı da önemlidir. Nitekim bir içerik, bir muhteva yazıya her zaman edebîlik vasfı kazandırmayabilir. Bu bakış açısıyla edebîlik için muhteva, kişisel bir anlatım tarzına muhtaçtır.

Üslup incelemelerinde ise henüz kesin sınırlar belirlenebilmiş değildir. Bu durum eserlerdeki yorum çeşitliliğinden kaynaklanmaktadır. Ortaya konulmuş bazı çalışmalar ise "Yazar üsluba kelime oyunları mı yoksa fikirlerle mi ulaşıyor? Üslubu canlı ve hareketli mi yoksa kuru ve tatsız mı? Olayı anlatan karakterin tutum ve tavrı nasıl? Okuyucuda uyandırılan etkiler nedir?"² gibi sorularla üslup incelemesi yapılabileceğini söylemişlerdir. Dolayısıyla üslup incelemesi konusunda farklı yöntem ve metotlara gidilmiş yeni yorumların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

1- Üslup Nedir?

Sözcük anlamı olarak; benimsenen tarz, izlenen yol, usul, biçem ve yöntem gibi anlamlara gelen üslup, bir edebiyat terimi olarak dilden yararlanarak düşünce, duygu ve hâllerin özgün veyahut kişisel bir yaklaşımla ifade edilmiş stildir.³ Dil, edebiyat sanatının diğer sanat türlerinden ayrılmasını sağlayan en önemli malzemesidir.

Edebî eserler ise dilin en anlamlı en küçük yapısı olan kelimelerden yani cümlecik ve deyimlerden meydana gelir. İşte bir yazar, müellif veya edip duygu, fikir ve düşüncelerini naklederken bu en önemli malzeme olan dili kullanır. Ve onun o dili kullanma şekli ise karakteri ve ahlakıyla yakından ilişkilidir. Bundan dolayıdır ki, Batı edebiyatı üslubun; insanın kendisini yazıyla dile getirirken kullandığı dil malzemesini özgün seçim ve tercihleriyle seçmesi sonucunda kendini gösterdiğini söyler.⁴

Bir yazarın yazdığı metin ve bu metindeki üslubu onun psikolojik durumu hakkında bilgi verebilmektedir. Bu düşünceyi savunan birçok psikolog, edebiyat eleştirmeni ve yazar

¹ Berna Moran, *Edebiyat kuramları ve Eleştiri*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002), 244.

² Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2015), 275.

³ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 273.

⁴ İsmail Durmuş, "Üslup", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/383.

mevcuttur. Bunlardan Sigmund Freud, Carl Jung, Jacques Lacan ve Lou Andreas-Salomé vb. şahıslar örnek olarak gösterilebilir. Özellikle psikoanalitik yaklaşımı benimseyenler, edebî yapıtların incelenmesinin insan zihni ve duygusal dünyası hakkında detaylı olarak bilgi vereceğini savunur. Örneğin Sigmund Freud'a göre edebî eserlerin içeriğindeki semboller ve motifler yazarın bilinçdışında gizlenmiş olan dürtülerine ve deneyimlerine ışık tutar.⁵ Örnek olarak bir yazarın metinlerinde sıkça kullandığı karamsar bir ton, iç mücadele veya depresif düşünceleri hakkında fikir verebilirken, yazarın canlı ve neşe saçan bir üslup kullanması ise pozitif bir ruh hâlini yansıtabilir. İlaveten denilebilir ki; yazarın tercih ettiği konular, karakterlerin davranışları ve metnin içeriği yazarın zihinsel ve duygusal durumu hakkında fikir verir.

Genel itibarıyla yapılan üslup tariflerinde ise uyulması gereken şu üç anlatım tarzı göze çarpar:⁶

a- İlmî Üslup: Bilimsel eserlerde kullanılır. Kullanılırken ise; dilin çok anlamlı, müphem, az kullanılan kelimeler ve mecazlardan arınmış olması ile beraber; abartısız, yalın ve gereksiz uzatmalardan da uzak olması şartları aranır. Kısaca kurgusal olmayan ve mantıklı cümlelerin kurulması esas olup, mecaz ve bedi gibi güzelliklerden uzak durulması tercih edilir.

b- Hitabi Üslup: Bu anlatım tarzının hedef bir kitle için kullanımı söz konusudur. Hitabı yapan kişinin yani konuşmacının fesahate uygun bir şekilde konuşması esastır. Konuşmacının konuşmayı yaparken muhatabın düzeyine uygun olan anlaşması güç olan kelime ve sözcük gruplarından kaçınması beklenir. Aksi hâlde muhatabın sıkılmasına ve sözlerinin dinlenmemesine sebebiyet verebilir.

c- Edebî Üslup: Edebî eserlerde yani hem şiir hem nesir için kullanılır. Bu üslubun en önemli özelliği ise ilmî üslubun aksine dilin teşbih, mecaz, cinas, seci gibi beyan ve bedi sanatlarıyla süslenmiş olmasıdır. Edebî sanatlarla, söz incelikleriyle yazılmış bir eser ise okuyucunun aklından daha çok, his ve duygularına yani kalbine hitap ettiğinden okuyucu eserle daha kolay ve etkin bir bağlantı kurar. Çünkü burada okuyucu için akıl ile anlaşılıp, duygusal olarak da bağ kurulmuş bir durum söz konusudur. Araştırmamız konusu ise bu üslup türüdür.

Üslup, edibin şahsiyeti ve kişiliği hakkında bilgi verirken iç dünyasının da önemli bir yansımasıdır. Çünkü üslup kişiye has özel bir ifadeyi temsil eder. Dolayısıyla yazarın psikolojisini ve ruhsal hâlini barındırır. Bu da her eserin, onu orta koyanın ruhunu, iç dünyasını taşıdığını ifade etmektedir.⁷

Tüm bu tanımlardan yola çıkılarak kısaca denilebilir ki; bir edebiyat eseri pek çok unsurdan oluşan estetik bir bütündür. Bu bütün, sanatçıdan; bireysel ve orijinal bir tavır, hayal gücü ve yaratıcılık gibi vasıfları bekler. Tüm bu vasıflar da sanatçının kişilik ve kimliğinin bir nişanesi olan üslubu meydana getirir. Dolayısıyla yazardan yazara değişen özel bir kavram olan üslup, yazarın sözcükleri ifade ediş biçiminden, söz sanatlarına başvurmasından, yöresel terimleri kullanması ve sözcükleri seçiminden etkilenir.⁸

⁵ İsmail Durmuş, "Necip Kılani", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2019), Ek-2/66.

⁶ Durmuş, "Üslup", 42/384.

⁷ Mustafa Karabulut, "Edebî Metinlerde Dil ve Üslup İncelemeleri ve Edip Cansever'in Dil ve Üslubunda Psikolojik Unsurlar", *7. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, (Ankara: İKSAD Global Yayıncılık, 2012), 17-21.

⁸ Zerrin Güney, "Üslup Özellikleri Açısından Berci Kristin Çöp Masalları", *Folklor/Edebiyat* 19/73 (2013), 31.

Yorum çeşitliliğinin fazla olmasından dolayı üslubun net bir tanımı ve metodu olmadığı aşikârdır. Dolayısıyla üslup incelemesi yapılırken birçok metot ve yöntem kullanılmıştır. Genel olarak ise anlatım tarzları, edebî sanatlar, metni meydana getiren unsurlar, metin içinde yükledikleri görevler, kazandıkları anlamlar ve okuyucuda uyanan etkiler gibi durumlar göz önünde bulundurulurken üslup incelemesi yapılabileceği üzerinde durulmuştur.⁹

2- Necip Kilani Kimdir?

1931 yılında Mısır'ın Garbiye vilayetinin Zifta şehrine bağlı Şerşabe köyünde doğmuştur. Küçük yaşlardan itibaren dinî eğitimini almaya başlamıştır. Hayatından bahsettiği *Müzekkiretü'd-Duktur Necib el-Kilani* adlı eserinde, dedesinin onu daha dört yaşlarında iken köy mektebine gönderdiğini ve orada birçok ilim öğrendiğini yedi yaşlarında iken Kur'an-ı Kerim, bazı hadisi şerifler, hesap ve okuma yazma gibi birçok ilme vakıf olduğunu dile getirir. İlmî hayatının inşa edilmesinde Muhammed Derviş'in kitabının çok etkili olduğunu dile getirir.¹⁰ İlkokul zamanların da kurulan edebiyat kulübüne dâhil olmuş yoklamada ismi okunanın burada olduğunu söylemesi yerine beyitler okuduklarını ya da aralarında düzenlenen yarışmalardan ayrıntıyla bahsetmiştir. Zifta köyünde maddi zorlukla lise hayatına başlamış ve bazı arkadaşlarıyla küçük bir oda tutarak eğitimine devam etmiştir.¹¹ Daha sonra Tanta'daki bir Ziraat Lisesine geçiş yapmıştır. Okuduğu o zamanlar kendisinden yaşça ve ilim olarak ileride olan birisi tarafından İhvan-ı Müslimin'in düzenleyeceği Nebevi Hicret programına davet edilir. Necip Kilani ise onun için yeni olan bu programa katılıp neler hazırladıklarını merak ettiğinden programa katılır. Kendisi de hayatından bahsederken bu programda, okunan şiirlerin, dinlediği konuşmaların ve orada iman ve güven dolu insanların onu ne kadar etkilediğini dile getirir.¹² Kilani'nin siyasi hayatı da bu şekilde şekillenmiştir.

Hayatının birçok merhalesinde hapsedilen Kilani, eserlerinin bir kısmını hapse iken kaleme almıştır. Bunlardan *et-Tarikü't-Tavil* ve *Azraü Cakarta* örnek gösterilebilir.

Yetmişten fazla kaleme aldığı kitapları Arap ve İslam dünyasındaki okuyucular tarafından geniş çapta kabul görmüştür. Eserlerinin çoğu İngilizce, Fransızca, Türkçe, Çince, İtalyanca gibi birçok farklı dile çevrilmiştir. Ayrıca televizyon kanalında; Herkes için sağlık programı, sanat ve edebiyat programı ve gerçeğe çağrı programları gibi birçok dinî, sağlık ve kültürel alanda programlar da sunmuştur.¹³

Necip Kilani vefat etmeden önce kendisiyle yapılan bir röportajda İslam edebiyatına başlangıcını, her ne kadar İslami edebiyat ve edebiyat ekolleri hakkında o zamanlar hiçbir bilgisi olmasa da ilk telif ettiği eserin incelendiğinde onun bayağılıktan, müstehcenlikten ve çıplaklıktan uzak olduğunu daha çok İslam'a en yakın olan bir köyün örf ve âdetlerine bağlı kalan basit bir köylünün düşüncelerinden kaynaklanan bir edebiyat olduğuna şahit olunacağını dile getirir. Bu yüzden ilk çalışmalarının kasıtlı olarak değil tamamen kendiliğinden gelişerek İslami edebiyatı temsil eden eserler olduğunu da vurgular.¹⁴

⁹ Güney, "Üslup Özellikleri Açısından Berci Kristin Çöp Masalları", 32.

¹⁰ Necip Kilani, *Müzekkiretü'd-Duktur Necib el-Kilani*, (Kahire: Darü's-Sahve, 2016), 18.

¹¹ Kilani, *Müzekkiretü'd-Duktur Necib el-Kilani*, 38.

¹² Kilani, *Müzekkiretü'd-Duktur Necib el-Kilani*, 69.

¹³ Aljazeera, "Najeeb Kilani" (15 Şubat 2024).

¹⁴ İhvanü'l-Müslimin, "Najeeb Kilani" (Erişim 13 Nisan 2024).

Hayatından kısaca bahsedilen Mısır edebiyatçılarından birisi olan ve İslami edebiyatın öncülerinden sayılan büyük edip Necip Kilani, 6 Mart 1995 tarihinde vefat etmiştir.

3- Kilani'nin *Haretü'l-Yehud Demün li-Fatiri Sahyun* İsimli Eserinde Üslup İncelemesi

Necip Kilani'nin 22 bölümden oluşan bu eseri, Yahudilerin Talmut'tan aldıkları emirlerle, Mısır'da kölelikten kurtarıldıktan sonraki göç hatıralarına binaen kutladıkları Fısıh Bayramına özel hazırladıkları çöreği yapmak istemeleriyle başlar. Belgesel roman niteliği taşıdığından içeriğindeki olayların ilmî niteliği de vardır. Lakin eseri okuduğumuzda olayı anlatış tarzında yazarın üslubuna sıkça rastlarız.

Kendisi de bizzat *Tecribeti ez-Zatiyye fi'l Kıssati'l-İslamiyye* adlı eserinde; *Haretü'l-Yehud Demün li-Fatiri Sahyun* isimli eserinin belgesel bir nitelik taşıdığından hikâye sanatının öğelerinden yoksun olduğunu söyler. Devamında ise bazı batılı yazarların tamamen dokümanlara bağlı kalarak bu tecrübeyi başarıyla yerine getirdiklerini söyler. Lakin Kilani kanısının bu yönde olmadığını hikâyeye güzelliğini ve sanatsal özelliğini veren asıl şeyin yazarın dokunuşlarının olduğunu dile getirir. Sözü edilen bu eserde de yazarın dokunuşları kendini göstermiş olup okuyucuyu hem olayın gerçekliğinden hem de anlatım tarzından dolayı tesiri altına almayı başarmıştır. Elinizdeki çalışma ise sıkça işlenen temalar ve anlatım türleri objektifinden yazarın üslubunu mercek altına almıştır.

3.1. Anlatım Teknikleri

Sanat, şiir, roman, edebiyat, destan elbette ki bir şeyler anlatır. Lakin sanatta, edebiyatta anlatılacak konunun ne olduğundan ziyade, bahsi edilen konunun nasıl anlatıldığı ve hangi anlatım tekniklerinin kullanıldığı esastır.¹⁵ Çünkü biçim yani anlatım tekniği, mesajın okuyucuya ulaşması için hem bir vasıta hem de okuyucu üzerindeki etkiyi belirleyen asıl unsurdur. Öyleyse bir edebî eserin sağlam bir biçime sahip olması gerekir.

Bu yüzden bir roman yazarı eserlerini kaleme alırken anlatım tekniklerinden yararlanmalı ve anlatılan olay örgüsünü sağlam temeller üzerine oturtturarak anlatmak istediği konuyu en güzel, en etkili biçimde okuyucuya anlatmayı hedeflemelidir. Zira roman bir dil sanatıysa o dili yoğuran ve biçimlendiren asıl öğede kullanılan anlatım tekniğidir.¹⁶ Aksi hâlde okuyucu ile roman arasında nitelikli bir iletişim söz konusu olmaz. Sonuç olarak şu söylenilebilir ki, bir romanda estetik dokuyu meydana getiren, romanı roman yapan baş unsur anlatım teknikleridir. Zira bir romanın anlatım tekniklerinden yoksun bırakılması demek o eserin; psikoloji, tarih, biyografi veya sosyoloji kitabına dönüştürülmesi demektir.

a) Tahkiye Etme-Anlatma Tekniği¹⁷: Bu teknik; kişi tanıtımı, geriye dönüş, iç çözümleme ve özetleme şeklinde olabilir.

Kişi Tanıtımı: Anlatıcının metindeki kişiler hakkında ayırt edici bilgiler verdiği yöntemdir.

¹⁵ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2001), 201.

¹⁶ Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, 202-203.

¹⁷ Eser, Mehmet Tekin'in *Roman Sanatı: Romanın Unsurları* isimli eserindeki anlatım tekniklerinden yola çıkılarak incelenmiştir.

وليس في مدينة دمشق كَلِّها من لا يعرف الأب توما أو البادري توما كما يسمونه وهو قسيس من سردينيا، إيطالي الأصل، لكنه يتمتع بالجنسية الفرنسية ويعيش في دمشق منذ أكثر من ثلاثين عاما، لقد تخطى آنذاك الخامسة والخمسين من عمره...¹⁸

Tüm Şam şehrinde Tom Baba'yı ya da onların deyimiyle Peder Toma'yı tanımayan yoktur. Sardunya'dan bir rahip, İtalyan kökenli, ancak Fransız vatandaşı ve otuz yılı aşkın bir süredir Şam'da yaşıyor... Şu anda elli beş yaşının üzerinde.

Haretü'l-Yehud eserine bakıldığında eserdeki baş kahramanlardan biri olan ve ayrıca Herari ailesinin kurbanı, Hristiyan din adamı Peder Toma yazar tarafından tanıtılmaktadır.

Geriye Dönüş: Olay kendi zaman akışından devam ederken anlatıcının kronolojik akışı kırarak geçmişe gittiği teknik türüdür.

أبو العافية يذكر تفاصيل ذلك كله، يذكر اجتماعه مع العنتابي، ولقاءاته المتكررة مع آل هراري، ورسم الخطة لجر القسيس توما إلى حتفه، الحادث يدور في ذهن الحاخام أبو العافية...¹⁹

Haham Ebu'l-Afiye tüm bunların ayrıntılarını, el-Antebi ile görüşmesini, Herari ailesiyle defalarca buluşmasını ve Peder Toma'yı ölüme sürükleme planını hatırlıyordu.

Esere bakıldığında. Haham Ebu'l-Afiye'nin zindanda kendisiyle baş başa kaldığı süre zarfında yaşanan olayları hatırlayarak bir iç muhakeme yaptığına şahit olunur.

İç Çözümleme: Karakterin kafasından geçenlerin, iç dünyasında olup bitenlerin veya duygu ve düşüncelerinin anlatıcı tarafından açıklandığı teknik türüdür. Bir nevi anlatıcı, okuyucu ile roman kahramanının arasına girerek kahramanın zihninden geçenleri okuyucuya aktarmaya çalışır.

Kamilya'nın evin hizmetçisi Murat'ı beklerken içinden geçen şu cümleler örnek gösterilebilir.

ترى لماذا لم يأت؟ أقسمت بينها وبين نفسها أن تدمره، تسحقه، تقضي عليه الانتظار يرهق أعصابها، ويكاد يحطمها، قضاء مبرما إذا أخلف وعده ولم يحضر.²⁰

Beklemek sinirlerini bozuyor. Niçin gelmedi diye, neredeyse çevresini kırıp dökcek, karar veremiyor. Kendi kendine yakıp yıkmaya yemin edecek; çiğneyip ezecek herifi neredeyse. Bir gelmesin, sözünde durmasın da görsün ona unutamayacağı ceza verecek...

Örnekte de görüldüğü üzere karakterin aklından geçenler anlatıcı tarafından okuyucuya sunuluyor.

Özetleme: Kısaca sayfalarca anlatılacak bir olayın anlatıcı tarafından özetlenerek anlatılması tekniğidir. Amaç yazarın, unutkan ve yerine göre biraz da tembel olan okuyucusunu uyarmak ve ona bir şeyleri hatırlatmasıdır.²¹

¹⁸ Necip Kilani, *Haretü'l-Yehud Demün li-Fatiri Sahyun* (Kahire: Darü's-Sahve, 2012), 8.

¹⁹ Kilani, *Haretü'l-Yehud*, 117.

²⁰ Kilani, *Haretü'l-Yehud*, 25.

²¹ Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, 183.

ذهب سانتي، صيدلي المستشفى، إلى دير الأب توما كي يعيد له كتابا كان قد استعاره منه، لكنّه في ذلك المساء وجد الدير مغلقا وطرق الباب ولم يجبه أحد، أخذ يطوف حول الدير فلم يسمع صوتا لصديقه ولا حسا لخادمه إبراهيم. شيء غريب ومع ذلك فقد قرّر أن يعود من حيث أتى، وأثناء رجوعه مال على الدير الكبير وأخبر الرهبان هناك بأن البادري توما وخادمه إبراهيم لم يعودا حتى هذه الساعة، فلم يكثرثوا للأمر ورجّحوا أنّ البادري ربّما يكون قد ذهب لمعونة بعض المرضى، وكثيرا ما يحدث ذلك لأنه لا يرفض طلبا للمساعدة من أحد.²²

Hastane eczacısı Santi, ödünç aldığı bir kitabı iade etmek için Peder Toma'nın manastırına gitmiş, ancak o akşam manastırı kapalı bulmuş ve kapıyı çalmış ama kimse ona cevap vermemişti. Manastırın etrafında bir yürüyüşe çıkmış ve ne arkadaşının sesini duymuş ne de hizmetkârı İbrahim'in... Geldiği yerden geri dönmeye karar verip, geri dönerken ise büyük manastıra uğrar. Oradaki keşişlere Peder Toma ve hizmetkârı İbrahim'in bu saate kadar geri dönmediklerini söyleyince, onlar konuyla ilgilenmeyip, Peder'in bazı hastalara yardım etmeye gitmiş olabileceğini düşünürler.

Burada ise Santi'nin Peder'in kaybolduğunu anladığı an, sadece bir paragraf hâlinde verilmiş olup sayfalarca ayrıntılarıyla nasıl onları içeride aradığını, neden büyük manastıra uğramak istediğini orada geçen konuşmaları genel olarak kısa ve öz bir şekilde okuyucuya sunulmuştur. Aynı şekilde roman boyunca konusu geçen ve aylarca planlanan Peder'in kurban edilme olayı ise Berber Süleyman tarafından savcı önünde nasıl özetlenerek verildiğine de şu cümleleriyle şahit oluyoruz:

أرسل داود خادمه لطلبي بعد الغروب. عندما ذهبت إلى بيته رأيت هارون وإسحق ويوسف هراري ويوسف لينادوا والحاخام أبو العافية والحاخام سلانيكي وصاحب البيت داود. كان الأب توما مربوطا يا إلهي!! قالوا قم واذبح هذا القسيس، أحضر داود سكينًا. أنا الذي ألقبت القسيس على الأرض واشتركتنا جميعا في مسكه. أنا الذي وضعت رقبة القسيس على طشت كبير. وأمسك داود بالسكين وذبحه وأكمل معه أخوه هارون. لم تقع نقطة واحدة من دم القسيس خارج الطشت. سكنت حركات الضحية. ثم سحبناه من حجرة الذبح إلى حجرة أخرى فيها بعض الأخشاب، ثم نزعنا ثياب القتيل، ثم أحرقوها عندئذ حضر الخادم مراد القتال وأمر منهم قمت أنا والخادم بتقطيع القسيس إربا إربا، كنّا نضع قطعه في الكيس ثم نرميها في المصرف عند أول حارة اليهود، بجوار منزل الحاخام موسى أبو العافية. ثم رجعنا إلى بيت داود وانتهت الأمورية. وعدوا الخادم بأن يزوجه من الفتات التي يحبها بمالهم، ووعدوني بالذراهم ثم توجّهت إلى منزلي. هذا ما حدث. وأنا لم أقل ما قلت إلا بناء على ما يرتضيه ضميري.²³

Davut gün batımından sonra beni alması için hizmetçisini gönderdi. Evine gittiğimde Harun, İshak, Yusuf Herari, Yusuf Linyado, Haham Ebu'l-Afiye, Haham Selanikî ve evin sahibi Davut'u gördüm. Peder Toma bağlıydı. Dediler ki, "Kalk ve bu rahibi öldür." Davut bir bıçak getirdi. Rahibi yere atan bendim ve hepimiz onu tutma işine katıldık. Rahibin boynunu büyük bir leğenin üzerine koyan bendim. Davut bıçağı kaptı ve onu kesti, kardeşi Harun da onunla devam etti. Rahibin kanından tek bir damla bile leğenden akmadı. Kurbanın hareketleri durdu. Sonra onu kesim odasından odunların olduğu başka bir odaya sürükledik, sonra ölünün giysilerini çıkardık ve yaktık, sonra hizmetçi Murat el-Fettal geldi ve onların emriyle hizmetçi ve ben rahibi parçalara ayırdık, her parçayı bir torbaya koyduk ve sonra Haham Musa Ebu'l-Afiye'nin evinin yanındaki ilk Yahudi mahallesindeki kanala attık. Sonra Davut'un evine döndük ve işimiz bitti. Hizmetçiye kendi paralarıyla sevdiği kızla evlendireceklerine söz verdiler ve bana dirhemler vaat ettiler ve sonra evime gittim... olan buydu. Söylediklerimi sadece vicdanıma dayanarak söyledim.

²² Kilani, *Haretü'l-Yehud*, 61.

²³ Kilani, *Haretü'l-Yehud*, 108-109.

b) Gösterme (Sahneleme) Tekniği: Anlatıcının okuyucu ile eser arasına girmediği bu teknikte olaylar, kişiler veya varlıklar doğrudan verilir. Diyalog, iç konuşma ve bilinç akışı şeklinde olabilir.

Diyalog: Metindeki karakterlerin karşılıklı konuşulduğu anlatım tekniğidir.

Peder bağlanıp ölümü beklerken Davut ile arasındaki şu konuşma örnek gösterilebilir:

ماذا تريدون؟ لا شيء يا توما، مجرد استجواب إني أشم رائحة الغدر ضحك... وسخرية... وتبسم داود نحن أصدقاء يا توما هذا أسلوب غريب بين الأصدقاء هناك أوقات يا توما، لا يعرف فيها الصديق صديقه لا أفهم الناس جميعا إخوة الناس بهائم وحيوانات يا توما إلا الإسرائيليين، قلت لك ذلك ألف مرة ومرة، هكذا قال التلمود التلمود لم ينزله الله الفرق كبير بين كلمات الله وسخافات البشر²⁴
- Ne istiyorsun? - Hiçbir şey, Toma, sadece bir sorgulama. - İhanet kokusu alıyorum. Kahkaha... iğneleme... ve Davut'un gülümsemesi - Biz arkadaşız, Toma. - Bu arkadaşlar arasında garip bir üslup. - Bir arkadaşın arkadaşını tanımadığı zamanlar vardır Toma. - Anlamıyorum. İnsanların hepsi kardeştir. - İnsanlar canavar ve hayvandır, Toma. İsraililer hariç. Size binlerce kez söyledim, Talmut böyle diyor. - Talmut Allah tarafından vahyedilmemiştir, Allah'ın sözleri ile insanların saçmalıkları arasındaki fark büyüktür.

İç Monolog (Konuşma): Karakterlerin duygu ve düşüncelerinin sesli düşünme şeklinde yansıtıldığı ve karşısında biri varmış gibi konuştuğu anlatım tekniğidir.

وأخذ سليمان يلتفت في الزنزانة يمنة ويسرة يحاول أن يهرول من أشباح التي تملأ عليه أفقه الأسود.. أيها الأب توما أنا لم أرد أن أسيء إليك، لا تنتظر إلي هكذا أنا عبد أنفذ ما يأمرني به كبار الرجال، قرأوا لي في التلمود، حشوا رأسي بالكلمات المقدسة، وأنا إنسان جاهل...²⁵
(Süleyman hücrede bir sağa bir sola dönüyor, kara ufkunu dolduran hayaletlerden kaçmaya çalışıyordu.) -Peder Toma, sizi kırmak istemedim, bana öyle bakmayın, ben bir

²⁴ Kilani, *Haretü'l-Yehud*, 63.

²⁵ Kilani, *Haretü'l-Yehud*, 83.

köleyim, büyükler ne derse onu yaparım, bana Talmut okuyup, kafamı kutsal sözlerle doldurdular. Ben cahil bir adamım.

Bilinç Akışı: Karakterin aklından geçen düşüncelerin bütün karmaşıklığıyla herhangi bir sıra, mantık, kural gözetilmeksizin verildiği anlatım tekniğidir. Ayrıca kahraman iç dünyasını okuyucuya doğrudan anlatır.

Romanda Kamilya kocasına sinirlenerek aklından şunları geçirir:

26. مسكين، ليك مثلي تعيش لحظاتك الراهنة وتنسى ما عداها.. بذلك نسعد بحياتنا

Zavallı, keşke sen de benim gibi anı yaşayıp diğer her şeyi unutabilseydin. Biz hayatımızı böyle yaşıyoruz.

Görüldüğü gibi kadının aklından geçenler devrik cümleyle ve bizzat kahramanın kendi dilinden bütün karmaşıklığıyla okura sunulmuştur.

c) Montaj: Bu anlatım tekniğinde başkasına ait olan bir sözün, yazının tümünün veya birazının, hatta ilahi nitelikli bir metnin kalıp hâlinde belirli bir amaçla metin içerisinde verilmesi tekniğidir. Bu teknik iktibas sanatını hatırlatır. Nitekim iktibas daha dar bir anlamda olup Kuran ve hadisten alınan bir ibarenin cümleye yerleştirilmesiyle olur. Ayrıca iktibas, cümleye canlılık kazandırdığı, sözü pekiştirip güzelleştirdiği için edebî bir sanat sayılır. Bununla beraber alıntılanan ayet ve hadis metinleri kolayca tanınacağından kaynak gösterilmeyerek aksine, ustalıkla söz arasına yerleştirilerek meydana gelir. Aksi hâlde Allah ve Peygamber şöyle buyurdu gibi ifadelerle iktibas sanatı olarak gösterilemez.²⁷

Kamilya'nın evin hizmetçisi Murat'ı beklerken el yazmalarıyla dolu olan bodrum katında *Tur Sesleniyor* adlı kitapta okudukları şu metinler örnek gösterilebilir:

محرم على اليهودي أن ينجي أحدا من بقية الأمم من البئر التي يكون وقع فيها وعلى الطبيب اليهودي ألا يداوى غير اسرائيلي مطلقا ولو بالأجرة إلا إذا أراد صرره أو الانتفاع بماله فإذا كان مبتدئا في هذا الفن، فليتعلم بمداواة باقي الأمم، ويجوز إجراء المعالجة مجاناً في هذه الحالة.²⁸

Bir Yahudi'nin Yahudi olmayan birini düştüğü kuyudan kurtarması yasaktır ve bir Yahudi doktor, onu kurtarmak veya parasından yararlanmak istemedikçe, İsraili olmayan birini ücret karşılığında bile olsa tedavi etmemelidir. Bu sanatta acemi ise diğer Yahudi olmayanlar üzerinde tedavi etmeyi öğrensin ve bu durumda tedaviyi ücretsiz bile yapılabilir.

Aynı şekilde iktibas sanatı gibi gözüken ama kaynağın bizzat belirtildiğinden dolayı sanat olma özelliği yitirilmiş ayet de montaja örnek gösterilebilir. Şeyh Darir sabah namazından cemaate dönerek konuşmaya Allah'ın şu ayetleriyle başlar;

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ²⁹

²⁶ Kilani, *Haretü'l-Yehud*, 75.

²⁷ İsmail Durmuş, "İktibas", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 22/52.

²⁸ Kilani, *Haretü'l-Yehud*, 26.

²⁹ Kilani, *Haretü'l-Yehud*, 177.

“Yeryüzündekilerin hepsi fanidir. Azamet ve kerem sahibi Rabbinin zatı ise baki kalır.”³⁰

d) Tasvir (Betimleme) Tekniği: Genel itibarıyla anlatılanların somutlaştırılması demektir. Bu teknik ile metin içerisinde yer alan karakterler, zaman, mekân veya olaylar âdeta okuyucunun zihninde resmedilerek anlatılır. Bu ise yazarın bir şeyi olduğu gibi anlatması demek değildir. Yazarın, tasvir ettiği ögenin özelliklerini ve hususiyetlerini bilerek karşı tarafa gerçekmiş izlenimini verebilmesidir. Dolayısıyla yazardan bu konuda dikkatli olması, ayrıntıları yakalayabilmesi ve iyi bir gözlemci olması beklenir. Kamilya'nın Murat'ı beklerken ki kıyafetinin nasıl olduğunun okuyucunun aklında çizilen sureti buna örnek verilebilir.

كانت تلبس شفافاً يبرز مفاتن جسدها، وفي يدها شمعة يتحرك لهبها المرتجف³¹

Vücudunu belirginleştiren şeffaf bir elbise giymişti ve elinde alevi titreyen bir mum vardı

Aynı şekilde Şam'ın Yahudi mahallesinin anlatımı da tasvire örnektir.

حارة اليهود فإذا سرت في هذه الحارة وقعت عينك على رجال اليهود ونسائهم وأطفالهم وعلى بيوتهم المتلاصقة المزودة، الأبواب تبدو صغيرة قليلة الارتفاع، لا يكاد المرء يدخلها إلا منحنيًا ولا تتسع لأكثر من واحد، وكأنها أبواب الدهاليز الغامضة والباب يقودك إلى ممرٍ، ملئو كالأفعى يفضي إلى باحة واسعة تنتثر فيها الأغنام والطيور والأرانب وبعض الحشائش، وقد تجد أشجاراً مثمرة كالثلثين والعنب، ومن أن لآخر ترى حانوتًا لبيع الخبز والمأكولات وأخر يتلألأ فيه بريق الذهب والجواهر وثالثًا يكتظ بأنواع الأقمشة والمنسوجات ذات الألوان الزاهية.³²

Bu mahallede yürürseniz, gözleriniz Yahudi erkeklere, kadınlara ve çocuklara ve onların bitişiğindeki çifte evlere takılır. Kapılar küçük ve alçak görünür, eğilmeden zor girilir ve gizemli koridorların kapılarınıymış gibi birden fazla kişiyi alamaz ve kapı sizi koyunların, kuşların, tavşanların ve bazı otların dağıldığı geniş bir avluya açılan yılan gibi kıvrımlı bir geçide götürür ve incir ve üzüm gibi meyve ağaçları bulabilirsiniz ve ara sıra ekmek ve yiyecek satan bir dükkân, altın ve mücevherlerin parıltısının parladığı başka bir dükkan ve her türlü parlak renkli kumaş ve tekstil ile dolu üçüncü bir dükkan görürsünüz.

Örnek de görüldüğü gibi Yahudi mahallesi âdeta okuyucunun zihnine resmedilerek anlatılmıştır.

e) Mektup Tekniği: Romanda karakterlerin tek taraflı olarak ya da başka karakterlerle yaptığı yazışmalardan oluşan anlatım tekniğidir. Mektup, bireysel ve özgün olarak duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinde kullanılan yaygın, özü itibarıyla ise mahrem olan bir türdür. Dolayısıyla bu tür, yazara kahramanın duygu ve düşüncesine müdahale hakkı vermediğinden doğrudan karakterin duygu ve düşüncesine bizzat kendi ağzından ulaşılmış olunur.

Fransız konsolosunun Vali Şerif Paşa'ya gönderdiği yazı, mektup tekniğine örnek olarak gösterilebilir.

أخبرت دولتكم بإفادتي نمرة ٢٢ بأنه جاري دسائس خفية بخصوص اليهود المحبوسين، ود علمت أن اثنين يهوديين أحدهما يدعى ألياهو نحامد من حلب والآخر بتشوتو الذي ورد اسمه في التحقيقات من قبل، وعدا أحد الرجال المشتركين في التحقيق بأن

³⁰ Kur'an&Meali (Erişim 21 Nisan 2024), Rahman 55/26-27.

³¹ Kilani, Haretü'l-Yehud, 25.

³² Kilani, Haretü'l-Yehud, 3-4.

يعطياه مبلغا كبيرا من المال لكي يقول أقوالا مخالفة لما جاء في أقوال المتهمين حتى الآن. وقد عدوه ببعض آلاف الريالات وحماية قنصلية واقتضى تحريره... ١٨٤٠ ابريل.³³

Tutuklu Yahudilerle ilgili olarak gizli entrikaların döndüğünü 22 numaralı ifademde Ekselanslarına bildirmiştim. Biri Halepli Eliyahu Nahmad ve diğeri daha önceki soruşturmalarda adı geçen Bidşato adlı iki Yahudinin, soruşturmada yer alan adamlardan birine, sanıkların şimdiye kadar verdikleri ifadelerin aksine bir ifade vermesi için kendisine büyük miktarda para vereceklerini vaat ettiklerini öğrendim. Ona birkaç bin riyal ve konsolosluk koruması vaat ettiler ve o da serbest bırakılmak zorunda kaldı... Nisan 1840.

Sonuç

İfade ediş şekli, biçimi, tarzı mahsus, tavrı ifade gibi terimlerle karşılanan üslup, yazarın duygu, düşünce ve zihin dünyasının kendine has bir tarz ile ifade ediş biçimidir. Her yazarın üslubu ise onun dünya görüşünün ve yaşama biçiminin dildeki yansımasıdır. Dolayısıyla denilebilir ki; üslup yazarın samimi duygularının bir tercümanıdır. İnsan sayısınca âlem vardır ve her insan kendi âlemini, kendine has ve özel üslubu ile beyan edip yazıya döker. Bunun için de bir anlatım yöntemi belirleyerek kendi zihin dünyasıyla bu âlemi ilmek ilmek dokur.

Necip Kilani de kendine has ve özel üslubu ile tahkiye, tasvir, diyalog, iç monolog, geriye dönüş, iç çözümleme, bilinç akışı, montaj mektup gibi birçok anlatım tekniğini kullanarak kendi âlemini ilmek ilmek dokumuştur. Belgesel türünde olan bir eser olmasına rağmen bir yazar olarak kendi dokunuşlarını katmış ve sürükleyici, etkileyici olan bu romanı okuyucuyla buluşturmuştur. Doğal olarak bir romanı ortaya koymak kadar, o romanı sunmanın yöntemleri, teknikleri, araçları da önemlidir. Yazar, mevzubahis olan romanı; *Haretü'l-Yehud Demün li-Fatiri Sahyun'*da konuyu en güzel, en etkili tarzda verebilmeyi başarmıştır. Nitekim kullandığı anlatım teknikleri ile anlattığı konuya derinlik ve dinamizm kazandırmıştır. Aslında romanın değişmeyen tek amacı olan insanı anlatmak, yazarın kullandığı tasvirler, ifade oyunları ile süslenmiş cümleler ve tüm ustalığıyla betimlenen karakterler, zaman ve mekânlarla birlikte önemli oranda başarı katetmiştir. Sonuç olarak; yazarın kullandığı anlatım tekniklerinin, tarihî bir gerçekliğe dayanan eseri bile nasıl edebî bir romana dönüştürdüğüne ve romana olan ilgiyi çoğaltıp okurken ki hazzı artırdığına beraber şahit olduk.

Kaynakça

Aljazeera. "Najeeb Kilani". Erişim 15 Şubat 2024. <https://www.aljazeera.net>

Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2015.

Durmuş, İsmail. "İktibas". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22/52. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Durmuş, İsmail. "Necip Kilani". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ek-2/65-67. İstanbul: TDV Yayınları, 2019.

Durmuş, İsmail. "Üslup". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42/383-385. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

³³ Kilani, *Haretü'l-Yehud*, 161.

Güney, Zerrin. "Üslup Özellikleri Açısından Berci Kristin Çöp Masalları". *Folklor/Edebiyat* 19/73 (2013), 23-48.

İhvanü'l-Müslimin, "Najeeb Kilani". Erişim 13 Nisan 2024. <https://www.ikhwanonline.com>

Karabulut, Mustafa. "Edebî Metinlerde Dil ve Üslup İncelemeleri ve Edip Cansever'in Dil ve Üslubunda Psikolojik Unsurlar". 7. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı*. Ankara: İKSAD Global Yayıncılık, 2012, 17-21.

Kilani, Necip. *Haretü'l-Yehud Demün li-Fatiri Sahyun*. Kahire: Darü's-Sahve, 2012.

Kilani, Necip. *Müzekkiretü'd-Duktur Necîb el-Kîlânî*. Kahire: Darü's-Sahve, 2016.

Kur'ân&Meâli. Erişim 21 Nisan 2024. <https://www.kuranvemeali.com>

Moran, Berna. *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.

Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2001.